

Eestimaalaste tahe eestlane olla on kasvanud!?

Mihkel Servinski
analüütik, Sihtasutus Pere Sihtkapital
Ene-Margit Tiit
emeriitprofessor, Tartu Ülikool
30.03.2024

Eestis elavate eestlaste arv on alates 2017. aastast pidevalt kasvanud. 1. jaanuaril 2017 elas Eestis statistikaameti andmetel 904 639 eestlast. 1. jaanuaril 2023 oli eestlasi 925 892.

Rahvaarvu muutuse kõige levinumad komponendid on loomulik iive ja rändeiive (rändesaldo). Eestimaal elavate eestlaste arvu muutusel on veel üks komponent, mida riiklik statistika otseselt ei maini ja millele ilusat ametlikku nime pole veel välja mõeldud.

Statistikaametis kasutatava rahvuse definitsioon selgitab asja. Rahvus on isiku kuuluvus rahvuste etnilisse gruppi tema enesemääratluse alusel. Lapse sünnil märgitakse tema rahvus vanemate poolt. Enesemääratluse hoidjaks on rahvastikuregister ja täiskasvanud inimestel on õigust enesemääratlust muuta. Kaks korda aastas. Suure tõenäosusega toimub märkimisväärne osa rahvuse muutmisi täisealiseks saanud inimeste poolt, kelle ema ja isa on erinevast rahvusest, sest perekonna koosseis ja elukeskkond võivad lapse sünnihetkega võrreldes muutuda.

Samuti muutub enesemääratlus registris juhul, kui rahvus on määratletud mõnes dokumendis, mille kaudu informatsioon registrisse jõuab. Kui rahvuse määratlus registris puudub, vaatab statistikaamet muid allikaid. Näiteks rahvaloenduse andmeid.

Eesti elanike rahvusliku koosseisu määramise aluseks riiklikus statistikas on rahvastikuregister. Nii võime öelda, et eestlaste arvu muutuse kolmandaks oluliseks teguriks on registris tehtud enesemääratluste muutuste saldo.

Enesemääratluse muutuste saldo on statistikaameti andmete alusel aastatel 2020-2022 selgelt kõige suurem eestlaste arvu positiivselt mõjutanud komponent. Näiteks aastal 2022 oli eestlaste arvu muutumise põhjuseks kahel kolmandikul juhtudest enesemääratluse muutus rahvastikuregistris. Ilma selle komponendita oleks eestlaste arv Eestis perioodil 2020-2022 kahanenud pea 3000 inimese võrra (perioodil 2020-2022 oli eestlaste loomulik iive Eestis -4546, rändeiive +1593 ja eestlaste arvu muutus rahvastikuregistris +19 293).

Mis on põhjutanud suure positiivse eestlaseks olemise enesemääratluse saldo? Kuna rahvuse määrab inimene oma tunnetuse järgi, võib öelda, et märgatavalt on kasvanud eestimaalaste soov olla eestlane.

Mis sellise soovi põhjustas? Mis rahvusest, vanusest, kodakondsusest jne on rahvust muutnud eestimaalased? Nendele küsimustele riikliku statistika avalikust andmebaasist vastust ei leia. Küll saame öelda, et meeste ja naiste arv muutuses on ligilähedaselt võrdne. Näiteks aastal 2022 end eestlasena määranud meeste arvu muutus oli +3523 ja naistel +3723. Perioodil 2018-2022 on see ka ainus aasta, kus määratluse muutuse saldo on naistel suurem kui meestel.

Statistikaametist saadud andmete alusel teame samuti, palju on registris eestlasena määratlenute arv suurenenud ja palju kahanenud. Kuigi saldo on siin positiivne, ei saa kuidagi mööda faktist, et aastatel 2019-2022 on eestlaseks olemisest aastas loobunud üle tuhande inimese sh 2021. aastal 2662 inimest. Jah, järelalus eestlaseks olemise tahte suurenemisest ei pruugi olla lõpuni korrektne. Statistikaameti juhtivanalüütik Terje Trasberg täpsustab: „Nagu andmetest näha, siis 2020. aastast alates on rahvuse muutmist märgatavalt rohkem kui varem. Selle muutuse „põhjustavad“ rahvastikuregistri andmed ja ilmselt ei ole seal taga see, et inimesed nüüd oluliselt tihemini rahvust vahetavad, vaid uue info lisandumine rahvastikuregistrisse. Infot tuleb juurde siis, kui lisatakse uus allikas või kui juba olemasolevas allikas muudetakse tunnuse kogumine kohustuslikuks.“

Viide uutele täpsustavatele allikatele tähendab, et rahvuse määratlemise osas võiks registri kvaliteet olla paranenud. Kui hinnata kvaliteeti ja selle muutumist arvuga „rahvus teadmata“, siis võib paranemisega nõus olla. Perioodil 2019-2021 kahanes registris teadmata rahvusega inimeste arv: seisuga 1. jaanuar 2019 oli selliseid inimesi registri 17 410 ja seisuga 1. jaanuar 2022 oluliselt vähem – 6712. Kahjuks kvaliteedi paranemine aastal 2022 ei jätkunud ja seisuga 1. jaanuar 2023 oli registris taas üle 10 tuhande teadmata rahvusega inimese. 2022. aastal tõusis Eesti rahvaarv sisserände tulemusel 2,4%. Määratlemata rahvusega inimeste arvu kasv on sellest tulenev.

Selgitus ei muuda fakti, et eestlaste arvu kasvu peamiseks komponendiks viimastel aastatel on end eestlasena määratlenud inimeste arvu kasv. Kas selline eestlaste arvu kasv on positiivne? Esimesena pähe tulev vastus on: „Jah, on positiivne!“ Veidi mõeldes, peab ütlema, et seni, kui ei tea rahvuse muutmise motiive ja põhjusi, on keeruline küsimusele sisulist vastust anda.

Meenub nooruses kuulnud jutt. *Kutsunud N. Liidu liider Leonid Brežnev enda juurde oma peaminister Aleksei Kossõgini. Brežnev küsib: „Palju meil N. Liidus juute on?“ Kossõgin: „Noh, eks neid mõned tuhanded ikka ole.“ Brežnev: „Kuule, nendega juutidega on pidevalt üks jama. Laseme neil vabalt N. Liidust välja rännata!“ Kossõgin: „Oh, kallid Leonid Illitš, kuidagi ei saa: nende miljonite inimeste väljarännet me üle ei elaks.“*

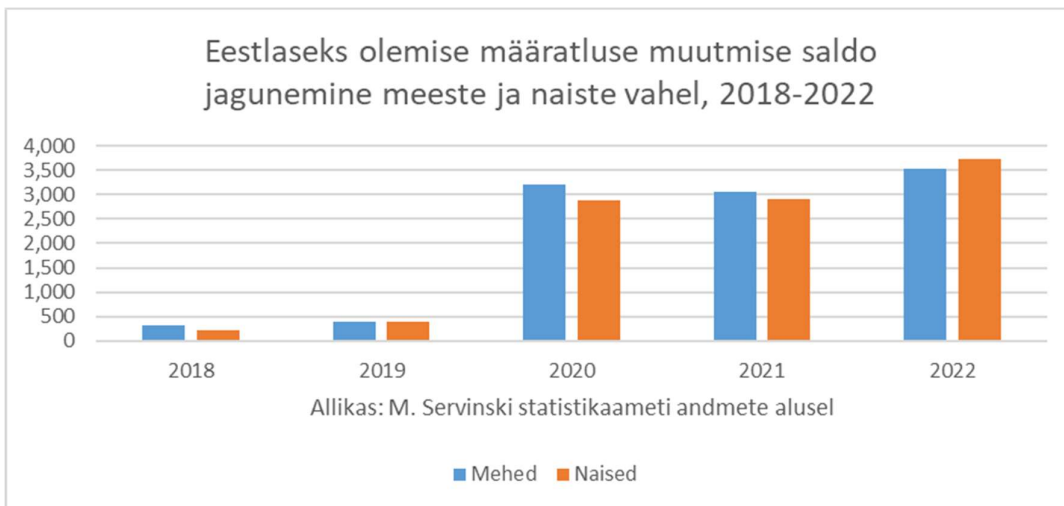
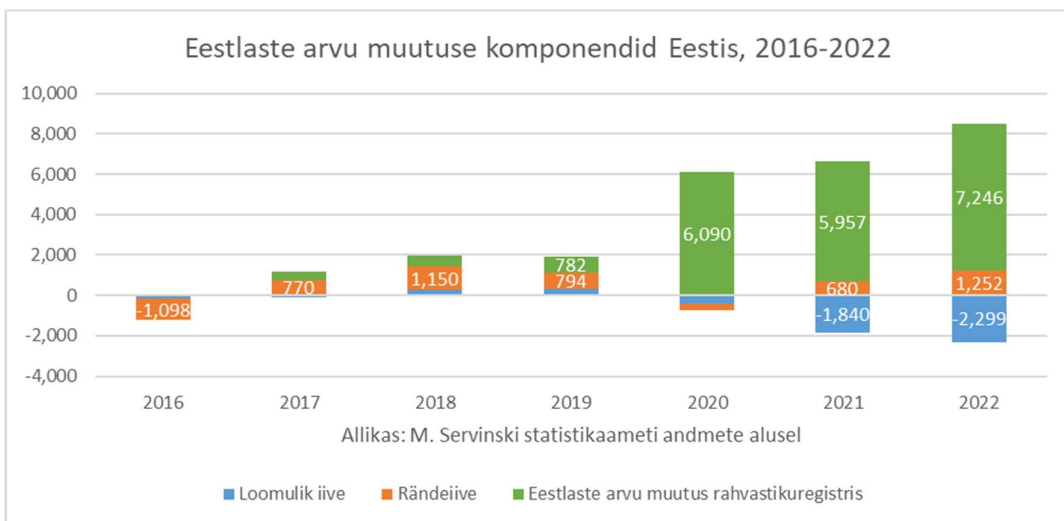
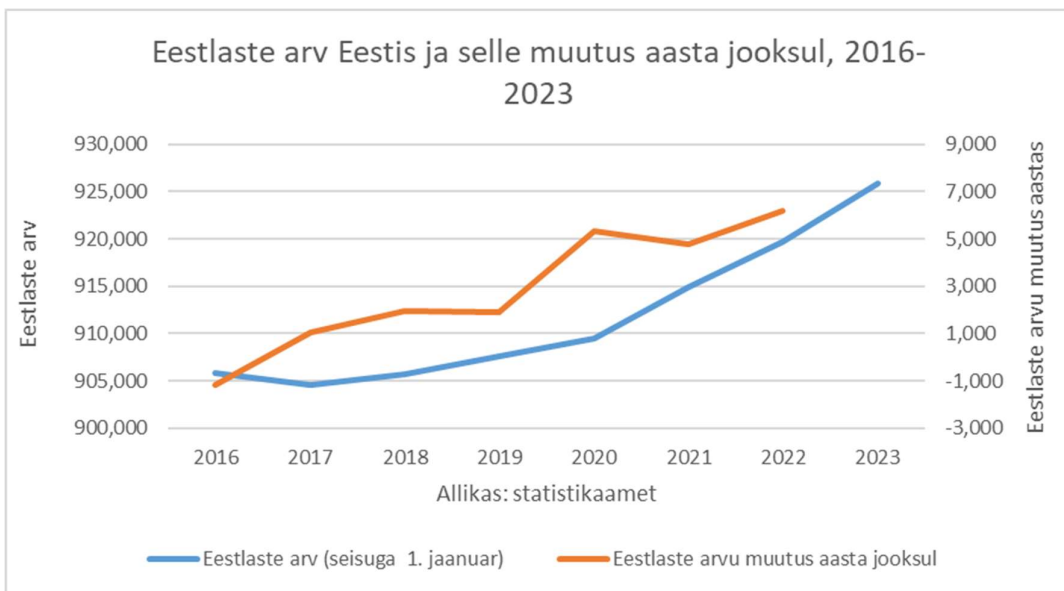
Kas end registris eestlasena määratlenud inimeste arv on toonud kaasa Eesti kodanike arvu kasvu? Võiks ju nii olla, kui tahtmine eestlane olla on kasvanud. Sellele küsimusele saame statistikaameti andmetele toetudes kindlasti eitavalt vastata: perioodil 2020-2023 on 1. jaanuari seisuga Eesti kodanike arv olnud kerges languses, statistiliselt oleks õigem öelda, et arv on olnud stabiilne. Lohutuseks, kui seda peaks vaja minema, olgu öeldud, et kodakondsuse muutmine on oluliselt keerulisem, kui enese rahvuse muutmine.

Soovitus: andes hinnangut eestlaste arvu muutumisele Eestimaal vaadake hoolikalt kõiki selle muutumise komponente.

Lugemissoovitus: Ethel Maasing. Rahvuse ehk etnilise kuuluvuse muutmine 20 aasta jooksul, statistikaameti blogi:

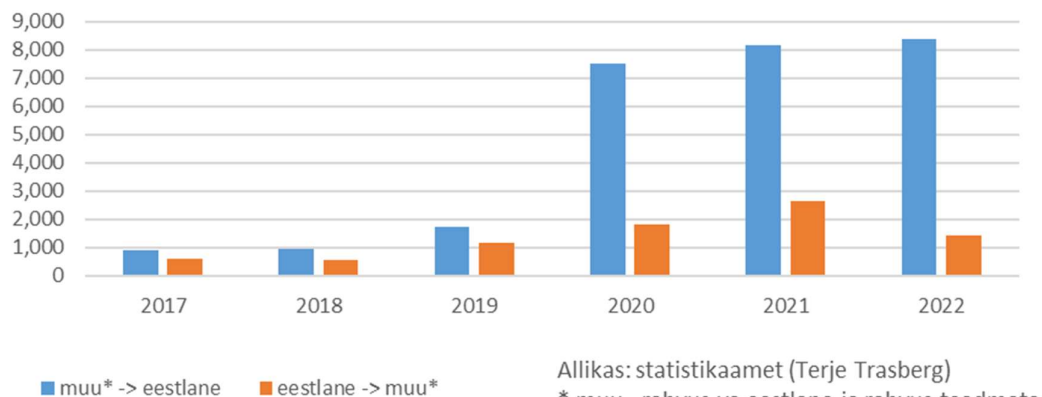
<https://rahvaloendus.ee/et/uudised/rahvuse-ehk-etnilise-kuuluvuse-muutmise-20-aasta-jooksul>

Lehekülgedel 3 - 5 on teksti ilmestavad graafikud.

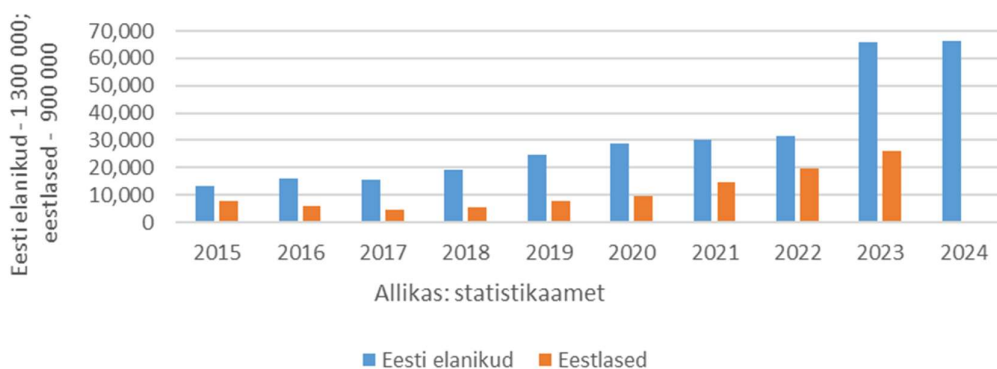

Eesti rahvastikuregistris rahvust muutnud inimeste arv, 2017-2022

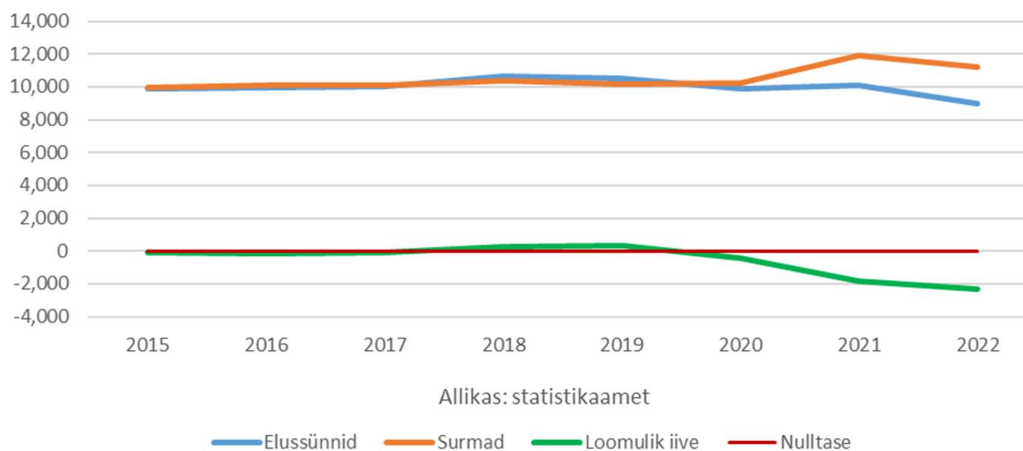
Allikas: statistikaamet (Terje Trasberg)
* muu - rahvus va eestlane ja rahvus teadmata

Eesti elanike ja Eestis elavate eestlaste arv, 2015-2024 (1. jaanuari seisuga nihutatud skaalal)

Allikas: statistikaamet

Eestlaste sündid, surmad ja loomulik iive Eestis, 2015-2022

Allikas: statistikaamet

